

Riigi tegevus sisejulgeolekut ohustavateks hädaolukordadeks valmistumisel

Peakontrolör Ines Metsalu-Nurminen ja auditijuht Meelis Peerna

Riigikogu riigieelarve kontrolli erikomisjon
13.06.2018

Sissejuhatus

Uus hädaolukorra seadus (jõustunud 01.07.2017):

- **6 sündmust, mis võivad põhjustada hädaolukorra ja mille kohta koostatakse riskianalüüs** (eelmise seaduse 27 sündmuse asemel):
 - ✓ riskianalüüside koostamise tähtaeg on 01.01.2018;
 - ✓ loetelu hädaolukordadest, mille kohta koostatakse lahendamise plaan, tähtaeg 01.07.2018;
 - ✓ hädaolukorra lahendamise plaanide koostamise tähtaeg on 01.07.2019;
- **14 elutähtsat teenust** (varem 43):
 - ✓ teenuse osutamise toimepidevuse riskianalüüside ja plaanide koostamise tähtaeg on 01.07.2018.

Auditi eesmärgid

Kas sisejulgeolekut ohustavateks hädaolukordadeks valmisoleku tagamine on süsteemne?

Valimis olnud hädaolukordade stsenaariumid:

- massiline korratus,
- äkkrünnak,
- pantvangi võtmine,
- ulatuslik küberintsident,
- tulekahju, plahvatus või varing, mille tagajärjel saab vigastada palju inimesi.

Auditis käsitletud aspektid

1. Kas hädaolukordade riskide analüüsimine on olnud tõhus ning kas nende tulemusel on hädaolukordade ennetamiseks, nendega seotud riskide maandamiseks ja tagajärgede leevendamiseks rakendatud asjakohaseid meetmeid?
2. Kas kriisireguleerimisõppuste korraldus on tulemuslik?
3. Kas vältimatu abi kui tervishoiuvaldkonna elutähtsa teenuse korraldus on olnud tõhus ja selle toimepidevus kriisi ajal on tagatud?

Peamised järeldused (1)

- **Sisejulgeolekut ohustavate sündmuste riskianalüüs toimub kahe eraldiseisva ja dubleeriva protsessina, mis ei ole tõhus ega säästlik.**
 - Riskianalüüside koostamine ei ole olnud järjepidev ja hädaolukorra lahendamist juhtivatel ning sellesse kaasatud asutustel puudub ülevaade, kuidas on hädaolukordi ennetavaid meetmeid rakendatud.
 - Riske ennetavad ja tagajärgi leevendavad meetmed ei ole täielikult kooskõlas kriitiliste võimelünkadega, nendega tegelemiseks ei ole seatud reaalseid eesmärke ning need ei ole olnud oluliseks sisendiks asutuste tegevuse planeerimisel.
 - Hädaolukorra lahendamises osalevate asutuste kriisiaegset töökorraldust reguleerivad dokumendid on ebamäärased ja/või vananenud.

Peamised järeldused (2)

- Kriisiõppuste tulemusi ei dokumenteerita ega analüüsita piisavalt ning puudub ka süsteemne puuduste kõrvaldamise korraldus.
- Terviseametil puudub ülevaade haiglate korraldatud õppustest.

Peamised järeldused (3)

- **Sotsiaalministeerium ega Terviseamet ei ole suutnud tagada, et vältimatu abi pakkujad (haiglad ja kiirabi) oleksid valmis tagama kriisi korral teenuse osutamise pideva toimimise.**
 - Vältimatut abi pakuvad tervishoiuasutused (haiglad ja kiirabi) ei ole valdavalt valmis oma pakutava teenuse toimepidevust autonoomselt tagama.
 - Sotsiaalministeerium ega Terviseamet ei ole pakkunud tervishoiuvaldkonna elutähtsa teenuse osutajatele piisavalt tuge toimepidevuse riskide hindamisel ja maandamisel.
 - Enesehindamisküsimustikuga kogutud infos ristsõltumise kohta esineb vigu, mis võimaldavad näidata asutuste toimepidevust tegelikust paremana.

Enesehindamise küsimustiku (EHK) ja Riigikontrolli küsimustiku vastuste võrdlus haiglate infosüsteemide kaitstuse kohta

	Tartu Ülikooli Kliinikum	Lääne-Tallinna Keskhaigla	Ida-Tallinna Keskhaigla	Ida-Viru Keskhaigla	Läänemaa Haigla	Pärnu Haigla	Põlva Haigla	Viljandi Haigla	Lõuna-Eesti Haigla	Valga Haigla	Rapla Maakonnahaigla	Narva Haigla	Kuressaare Haigla	Tallinna Kiirabi
EHK: kas infosüsteemid on välise sissetungi eest piisavalt kaitstud?*	JAH	JAH	JAH	JAH	N/A	EI	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH/ EI
Kas Teie asutuses on tehtud viimase 2 a jooksul IT-süsteemide turvaaudit?*	JAH	JAH	EI	EI	EI	JAH	EI	EI	EI	EI	EI	EI	JAH	EI
Kas auditis tehti tähelepanekuid, mis on seotud suure riskiga?*	EI	JAH	N/A	N/A	N/A	JAH	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	EI	N/A
Kas kasutusel on infoturbestandard?*	JAH	JAH	JAH	JAH	EI	EI	EI	JAH	EI	EI	EI	EI	JAH	EI
Kas viimase 2 a jooksul on töötajad osalenud küberturvalisuse koolitustel?*	EI	JAH	JAH	JAH	EI	JAH	JAH/ EI	JAH	JAH	EI	JAH	EI	EI	JAH/ EI

Peamised soovitused (1)

- **Riigisekretärile koostöös kaitse- ja siseministriga:** kaaluda, kas ühendada omavahel kaks protsessi: sisejulgeolekut ohustavate hädaolukordade riskide analüüsimine, mida tehakse hädaolukorra seaduse alusel, ning sisejulgeolekut ohustavate riskide hindamine, mida tehakse riigikaitseseaduse ja julgeolekuasutuste seaduse alusel. Lisaks analüüsida võimalust ühendada sisejulgeolekut ohustavateks hädaolukordadeks valmistumise ja laiapõhjalise riigikaitse protsessi juhtimine, tuues kogu selle protsessi koordineerimise ülesande Riigikantseleisse.
- **Tervise- ja tööministrile, siseministrile, majandus- ja taristuministrile, ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministrile koostöös valitsemisala seotud ametite peadirektoritega:** analüüsida võimalusi, kuidas tagada kulutõhusamalt iga elutähtsa teenuse osutaja kohustus tagada iseseisvalt teenuse toimepidevus, ning töötada välja jätkusuutlik rahastusmudel.

Peamised soovitused (2)

- **Terviseameti peadirektorile, tervise- ja tööministrile, Politsei- ja Piirivalveameti, Päästeameti, Riigi Infosüsteemi Ameti ja Kaitsepolitseiameti peadirektorile ning ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministrile:** tagada ajakohase ja rakendatava kriisijuhtimisstruktuuri olemasolu.
- **Politsei- ja Piirivalveameti ja Terviseameti peadirektorile:** ühtlustada asutusesisesed õppuste korraldust reguleerivad aktid ning töötada välja õppuste järelduste rakendamise ja selle järelevalve korraldus, parandada õppustel osalemise arvestust.
- **Terviseameti peadirektorile:** luua korraldus, millega saadakse ülevaade elutähtsa teenuse osutajate õppustest ja nende käigus tuvastatud probleemidest; töötada välja tööprotsess tuvastatud probleemide lahendamiseks ning samuti pöörata enam tähelepanu elutähtsa teenuse osutajate infosüsteemide turvalisusele.